

Composteren in de bebouwde omgeving: de burger aan zet! - Samenvatting haalbaarheidsstudie

Inleiding - In 2014 heeft een consortium van vier partijen een studie uitgevoerd naar haalbaarheid van het lokaal verwerken en toepassen van de GF-fractie door burgers in de bebouwde omgeving. Dat consortium bestaat uit Piet Rombouts van de Brabantse Milieufederatie, Estella Franssen van natuur- en milieueducatiecentrum de Ulebelt, Fransjan de Waard van De Waard Eetbaar Landschap en Josja Veraart van het Initiatief Bewust Bodemgebruik. Het onderzoek is gefinancierd door de Provincie Noord-Brabant en Rijkswaterstaat. Hieronder leest u een samenvatting van het onderzoek.

Achtergrond – ondanks jarenlange en uitgebreide inspanningen bevat het huishoudelijk restafval in Nederland nog steeds 38 % organisch materiaal, grotendeels bestaand uit de fractie GF oftewel keukenafval. Opmerkelijk daarbij is dat er hierin weinig verschil is tussen hoogbouw en laagbouw en huishoudens met een hoog serviceniveau, (gratis lediging van groene container in diftar-gemeente) en huishoudens met een lager serviceniveau (geen groene container, geen diftar). De bottleneck zit in het apart houden van het materiaal binnenshuis, dat veel -al dan niet vermeende- overlast blijkt te veroorzaken.

Het restafval met daarin 38 % GF wordt momenteel in AVI's verbrand. Omdat de GF-fractie tot wel 80 % water bevat, kost dat veel extra energie en dus CO₂-uitstoot om te verdampen en te verbranden. Bovendien gaat alle koolstof uit het materiaal ook als CO₂ de atmosfeer in. Daarnaast is de Nederlandse bodem aan verarming onderhevig, met daaraan gepaarde problemen van voedselvoorziening en waterbergend en -doorlatend vermogen.

Vanuit allerlei invalshoeken is er grote behoefte aan een nieuwe input, om de GF-fractie uit het restafval van huishoudens te krijgen. Een initiatief met en door burgers, gecombineerd met een bewezen probleemloos inzamelinstrument binnenshuis, lijkt een antwoord te kunnen bieden.

Concept in het kort - Het onderzoek is uitgevoerd om de mogelijkheden te verkennen voor een begeleid pilot-traject in verschillende gemeentes voor de ontwikkeling van een 'compostwerf' op wijkniveau, getrokken door lokale groepen. Het richtte zich op een aantal factoren waarmee de initiatiefnemers de kansen voor realisatie van dit concept beter wilden kunnen inschatten. De diverse bevindingen hieruit wijzen vooruit naar een vervolgfase voor het organiseren van lokale praktijkprojecten. Wat betreft de inzameling: in Deventer zijn in de hoogbouw al eerder goede ervaringen met dit systeem opgedaan, omdat het de mogelijkheid biedt om GFT *zonder overlast* (in casu stank en fruitvliegjes) *in huis* te bewaren en vóór te verwerken. Uiteraard vormt dit een factor van betekenis voor het potentiële draagvlak onder bewoners.

Wat houdt een compostwerf in? - Een lokaal initiatief waarin actieve burgernetwerken op een vaste locatie de fysieke, sociale en educatieve infrastructuur ontwikkelen en beheren voor de compostering van organisch materiaal uit huishoudens uit de buurt. De compost komt vervolgens ten goede aan de buurt zelf, in stadslandbouw, buurtmoestuinen, schooltuinen en / of particuliere tuinen. Zorgvuldige compostering zorgt niet voor overlast binnen de bebouwde omgeving.

Juridisch kader - In juridisch opzicht is er ruimte voor het beoogde soort locaties en activiteiten. Ten eerste vallen de voorziene hoeveelheden compostmateriaal op een pilotwerf binnen gangbare juridische kaders. Voor andere partijen dan officiële 'inrichtingen' voor compostering geldt nl. een maximum van 600 kub compostmateriaal op het betreffende terrein. Voor de beoogde activiteiten zal een zogeheten omgevingsvergunning voldoende zijn.

Een uitweg uit de eisen rond afvalinzameling ligt in de optie om de deelnemende burgers te verenigen in een coöperatie, waarvan de leden het waardevolle organische materiaal in eigendom houden, uitgeven voor bewerking en zeggenschap houden over de toepassingen ervan.

Economisch kader - Nadere uitwerking van de financiële randvoorwaarden en geschatte kosten en inkomsten liet vooral zien dat de exploitatie van een compostwerf als *stand-alone* initiatief onvoldoende kans van slagen heeft, en ook niet aan de doelstellingen zou voldoen. Wanneer een compostwerf echter als integraal onderdeel van een multifunctionele plek tot ontwikkeling wordt gebracht, vervalt een deel van de onkosten - zoals voor algemene fysieke infrastructuur - en ontstaan er vermarktbare meerwaarden - zoals via productie van hoogwaardige compost, en een educatief aanbod. In het onderzoek is een generieke kostenraming van een compostwerf gemaakt. De raming van daadwerkelijke inkomsten is pas op lokaal niveau zinvol geacht, en hoort zodoende bij de uitwerking die voor een concrete locatie aan de orde komt. De praktijk van de beoogde pilots zal hopelijk kunnen uitwijzen op welke manieren lokale compostering financieel bestaansrecht heeft als schakel in een circulaire economie.

Conclusie - Gegeven het draagvlak onder burgers, onder lokale initiatiefgroepen en onder lokale en landelijke overheden is er voldoende aanleiding om het voornemen voor een pilot-traject met compostwerven op verschillende plekken in Nederland ten uitvoer te gaan brengen.

Onderdelen van het haalbaarheidsonderzoek: Opleiding compostmeester - Randvoorwaarden wijkwerf - Genereren van draagvlak onder buurtbewoners - Netwerkpartners ter plekke en hun rol - Juridische setting.

Vooruitblik - De uitdaging om de resultaten van het betreffende haalbaarheidsonderzoek in de praktijk tot hun recht te laten komen omvat op zijn minst vijf taken:

op lokaal niveau:

1. het faciliteren en adviseren van de lokale kandidaat-werven, zowel inhoudelijk als organisatorisch, om op basis van het generieke model, met passende partners zoals gemeentelijke, bedrijfsmatige en educatieve actoren, tot een functionerende pilotwerf te komen;
2. het operationaliseren van een systeem voor de monitoring van uiteenlopende parameters (fysiek/technologisch, ecologisch, sociaal, educatief, economisch) als integraal onderdeel van elke lokale pilotwerf;
3. het inbedden van werfactiviteiten in de regionale economie, en het organiseren en versterken van transparante kringlopen voor het materiaal, van herkomst tot en met toepassing;

op landelijk niveau:

4. het inrichten van een onafhankelijke structuur die primair een opleidingsprogramma voor 'compostmeesters' ontwikkelt en daarmee de actieve pilotwerven gaat bedienen, en daarnaast pro-actief optreedt in het aanbieden van dergelijke scholing en ondersteunende activiteiten aan partijen elders in de samenleving;
5. het uitzetten van het generieke model voor wijkgebonden compostwerven, in de opeenvolgende fasen van verdere verfijning via feedback uit de praktijk, onder relevante partijen en circuits die zich oriënteren op innovatie rond organische kringlopen, bodemverbetering en circulaire en lokale economie.